

STICHTING
NEXUS
INSTITUUT

2019

Stichting Nexus Instituut

Jaarverslag 2019

Nexus Instituut

Kollenbergweg 1 1101 AT Amsterdam

085 047 1229

www.nexus-instituut.nl

Amsterdam, 25 juni 2020

ACTIVITEITENVERSLAG 2019

INLEIDING

Het jaar 2019 stond in het teken van een belangrijke mijlpaal: het Nexus Instituut vierde zijn 25ste verjaardag. Het jubileumjaar werd feestelijk geopend met de Nexus-lezing van de wereldberoemde kunstenaar-activist Ai Weiwei, die zijn kijk op de onlosmakelijke band tussen kunst en maatschappelijke betrokkenheid gaf. Ook in de andere activiteiten keerde dit thema terug. Het jubileumsymposium 'The Magic Mountain Revisited' nam Thomas Manns grote roman *De Toverberg* tot uitgangspunt om het verband – de nexus – tussen kunst en werkelijkheid op veelzijdige wijze te onderzoeken, en bij de conferentie 'The Ring or What Will Rule the World?' vormde Wagners meesterwerk *Der Ring des Nibelungen* letterlijk en figuurlijk de achtergrond voor eneroverende rondetafelgesprekken over kunst en macht.

In de Nexus-publicaties van dit jaar wisten diverse auteurs op verrassende wijze het persoonlijke met het maatschappelijke te verenigen. Naast drie edities van *Nexus* verscheen de tweede uitgave in de Engelstalige reeks *Cultura Animi: The World as It Is in the Eyes of Margaret Atwood, Wole Soyinka and Ai Weiwei*.

NEXUS-THEATER 'LOOKING FOR EUROPE'

Nexus-spreker Bernard-Henri Lévy toerde in 2019 langs de Europese steden met zijn toneelstuk 'Looking for Europe' en kwam op uitnodiging van het Nexus Instituut en *De Groene Amsterdammer* ook naar Theater Carré in Amsterdam om in de aanloop naar de Europese verkiezingen de Europese gedachte te verdedigen. Het Nexus Instituut verkocht zelf geen kaarten en had geen directe kosten, maar mocht zijn leden wel forse korting aanbieden en met een stand aanwezig zijn.

NEXUS-LEZING 'THE RESPONSIBILITIES OF AN ARTIST'

Kunstenaar en politiek activist Ai Weiwei groeide op aan de rand van de Gobiwoestijn, in het uiterste noordwesten van China. Zijn vader, de bekende dichter Ai Qing, was daarheen verbannen. Mao, Marx, Lenin: verder werd er nauwelijks iets onderwezen. Later studeerde Ai aan de filmacademie van Beijing en vervolgens in de VS, maar, bekende hij: 'Ik heb nog nooit een diploma gehaald, van welke school dan ook. Je hebt in het leven ook helemaal geen diploma nodig. Je hebt niet eens een carrière nodig.'

Precies dit soort onverwachte opmerkingen maakten de Nexus-lezing van Ai Weiwei zo inspirerend en memorabel. Inmiddels is hij een van de belangrijkste en bekendste kunstenaars in de wereld, geprezen voor zijn kunstwerken en documentaires waarin hij op een prikkelende en aangrijpende manier het artistieke met het politieke verbindt. Met groot gevoel voor humor gaf Ai zijn kijk op de waarde van kunst, de verantwoordelijkheid van de kunstenaar en wat het eigenlijk betekent om kunstenaar te zijn.

Hoewel Ai maatschappelijk engagement centraal stelt in zijn werk, laat hij niet altijd het achterste van zijn tong zien. Toch ging hij tijdens de Nexus-lezing 2019 in een bomvolle aula van de VU in gesprek met Rob Riemen uitgebreid in op onder meer zijn persoonlijke achtergrond en motivatie, de vorming die hij van zijn ouders meekreeg en zijn kijk op de kunst, de mens en de wereld van nu.

NEXUS-SYMPOSIUM 'THE MAGIC MOUNTAIN REVISITED'

Ter viering van het 25-jarig bestaan organiseerde het Nexus Instituut een feestelijke editie van het jaarlijkse symposium, dit keer in de Nationale Opera & Ballet. De thematiek van het symposium werd ontleend aan *De Toverberg*, het literaire meesterwerk van Thomas Mann dat dé inspiratiebron voor het Nexus Instituut genoemd kan worden. De volledige titel van het symposium luidde dan ook: 'The Magic Mountain Revisited. Cultivating the Human Spirit in Dispirited Times.'

Zo opende het symposium met een spetterend debat tussen de Franse filosoof Bernard-Henri Lévy en de Russische filosoof Aleksandr Dugin, die een reprise van de beroemde intellectuele duellen tussen de humanist Settembrini en de reactionaire jezuïet Naphta in de roman ten beste gaven. Waar Lévy kosmopolitische waarden verdedigde benadrukte Dugin de uniciteit van individuele culturen, waar Dugin het globalisme aanviel verdedigde Lévy liberalisme, mensenrechten en democratie. Ook geopolitieke kwesties als de Russische bezetting van de Krim en de strijd in Syrië waren onderwerp van hevige discussie.

Na deze opwindende opening volgde het eerste rondetafelgesprek 'A Magic Mountain Conversation: On Culture and Politics, Life and Death'. De Italiaanse schrijver Edoardo Albinati, boekenchef van de *New York Times* Pamela Paul, filmmaakster Nadine Labaki, filosoof Sari Nusseibeh en publiek intellectueel Leon Wieseltier spraken over de menselijke natuur, de kwalen van onze tijd en de waarde van cultuur. Edoardo Albinati bekende zich als nihilist: er worden vreselijke dingen gedaan in naam van diep gevoelde waarden en overtuigingen, dus misschien moeten we vertrouwen op simpele beleefdheid en beschaving. Ook Sari Nusseibeh pleitte voor een pragmatische, sceptische houding ten opzichte van grote ideeën. Maar Leon Wieseltier reageerde geschokt: 'I love big ideas!' Zonder overtuigingen kun je niet leven, betoogde hij, en je stopt toch ook niet volledig met eten omdat sommige vormen van voedsel slecht voor je zijn?

Na de lunch volgde het optreden van de beroemde tenor Ian Bostridge, die onder begeleiding van pianiste Saskia Giorgini een deel van Schuberts *Winterreise* ten gehore bracht. Het lied *Der Lindenbaum*, dat een belangrijke rol speelt in *De Toverberg*, bracht hij vol overgave. Ook gaf Bostridge – die naast zanger ook historicus is – een korte lezing over de politieke en muzikale thema's in de roman, waarna Saskia Giorgini dit programmadeel afsloot met een vertolking van Verdi's *Aida* in de interpretatie van Franz Liszt.

De laatste gespreksronde had als titel 'Being Hans Castorp in Our Time': zeven jonge sprekers discussieerden als hedendaagse Hans Castorps over hun levenservaring, het onderwijs dat zij genoten en hun kijk op de maatschappij. De Tunesische mensenrechtenactiviste Intissar Kherigi, de Catalaanse componist Joan Magrané Figuera, de Italiaanse schrijfster Andrea Marcolongo, de Poolse dichter Wojtek Wieczorek, de Amerikaanse klimaatactiviste en muzikante Jesse Paris Smith, de Zwitserse activiste Flavia Kleiner en de Amerikaanse ideeënhistorica Celeste Marcus vormden een inspirerend panel dat diepe indruk maakte op het publiek.

Na afloop van het symposiumprogramma konden bezoekers deelnemen aan een workshop, waarbij zij met sprekers uit het laatste panel op zoek gingen naar een manier om de op het symposium besproken idealen naar de werkelijkheid te vertalen. Voor genodigden was er een feestelijke receptie ter viering van het 25-jarig jubileum.

NEXUS-CONFERENTIE 'THE RING OR WHAT WILL RULE THE WORLD'

De corrumperende werking van macht en geldzucht en de reddende kracht van kunst en liefde: die thema's staan centraal in Wagners grote vierluik *Der Ring des Nibelungen*, en waren dan ook het uitgangspunt voor de Nexus-conferentie dit jaar, die plaatsvond in het spectaculaire decor van Wagners *Walküre*. De voormalige

Canadese oppositieleider en rector van de Central European University Michael Ignatieff, die de wereld van de macht van binnen en van buiten kent, wist in zijn openingslezing Wagners werk op boeiende wijze te verbinden met actuele thema's. In het tijdperk van het antropoceen waarin een ecologische *Götterdämmerung* dreigt moeten we ons niet afkeren van het liberalisme, betoogde hij, maar bieden democratische discussie en geleidelijke aanpassing de enige uitweg.

In de eerste debattronche ging Ignatieff dieper in op de oorzaken van de politieke en culturele crises in de westerse wereld, in gesprek met voormalig EU-commissievoorzitter José Manuel Barroso, politicoloog en Wagnerkenner Mitchell Cohen, Oxford-historicus Peter Frankopan, Chinese zakenman Eric Li, kapitalismecriticus Alexander Schimmelbusch, mensenrechtenactiviste Sima Samar en admiraal Michael Mullen, de hoogste militaire bevelhebber onder Bush en Obama. Li betoogde dat het westerse liberalisme juist de bron van alle problemen is: het heeft in het Westen geleid tot doorgeslagen individualisme en grote ongelijkheid, en in de rest van de wereld weerstand opgeroepen door het eigen systeem aan andere landen te willen opdringen. De andere sprekers konden dit niet onweersproken laten: Barroso verdedigde de Europese Unie als diverse waardengemeenschap die voor vrede en welvaart heeft gezorgd, en Ignatieff en Cohen namen China de maat om zijn illiberale beleid en onderdrukking van Hongkong en de Oeigoeren.

Na de pauze ging het gesprek verder over liefde, kunst en technologie, met operaregisseur Pierre Audi, schrijfster Lila Azam Zanganeh, musicoloog Karol Berger, AI-expert Ben Goertzel, stersopraan Deborah Voigt en publiek intellectueel Leon Wieseltier. Goertzel vertolkte de rol van een hedendaagse Siegfried die met de ontwikkeling van *general artificial intelligence* een nieuwe wereld wil creëren. Tegenover zijn visioen van een nu nog onvoorstelbare superintelligentie die de mens volledig voorbij zal streven verdedigden Wieseltier, Azam Zanganeh en de andere sprekers de waarde van de menselijke eindigheid, de liefde en kunst als unieke voorwaarden voor ons mens-zijn.

NEXUS 80

'Over mijn tijd wil ik tot u spreken [...] De tijd en het tijdperk dat het kader van mijn individuele leven vormde en waarvan ik getuige was', zo begon in 1950 de 75-jarige Thomas Mann zijn beroemde lezing 'Mijn tijd'. Voor *Nexus* 80, 'De jaren van mijn leven', vroeg *Nexus* schrijvers met een scherpe blik op de maatschappij om in navolging van Mann de tijdgeest te vangen. Dit nummer bevat een van de meest bijzondere bijdragen aan *Nexus* van dit jaar: het levensverhaal van Benjamin Ferencz, de 99-jarige laatste overlevende aanklager van de Neurenbergprocessen. Ook onder anderen voormalig gouverneur-generaal van Canada Adrienne Clarkson en schrijfster Elena Poniatowska deelden hun levenslessen.

NEXUS 81

Nexus 81 bevat de bijdragen van de sprekers op de Nexus-conferentie 2018, 'The Battle Between Good and Evil', waaronder de openingslezing van Marilynne Robinson en bijdragen van onder anderen Nobelprijswinnaar Wole Soyinka, AI-expert Anders Sandberg en classica Catherine Nixey. Ook bevat dit nummer de Nederlandse vertaling van de Nexus-lezing van Margaret Atwood, 'Greetings, Earthlings! What are these Human Rights of Which You Speak?' Deze lezing geeft een bijzondere, buitenaardse blik op mensenrechten en is scherp, fantasierijk, confronterend, geestig, kortom typisch 'atwoodiaans'.

NEXUS 82

Nexus 82, 'Terugkeer naar de Toverberg' bevat een keur aan inspirerende teksten op de grens van kunst, cultuur en politiek. Drie prachtige klassieke essays van Thomas Mann, Jan Patočka en George Steiner openen dit nummer. Het bevat een uitgebreid verslag van de Nexus-lezing van Ai Weiwei, en van het scherpe debat tussen Bernard-Henri Lévy en Aleksandr Dugin op het Nexus-symposium 2019, 'The Magic Mountain Revisited'. Verder reflecteren zes jonge schrijvers naar aanleiding van hun bijdrage op het symposium op de uitdagingen van deze tijd. Tot slot betoogt de kersverse winnaar van de Nobelprijs voor Literatuur, Olga Tokarczuk, waarom vertalers de wereld redden.

CULTURA ANIMI, *THE WORLD AS IT IS IN THE EYES OF ATWOOD, SOYINKA AND AI*

The World as It Is is de tweede uitgave in de Engelstalige reeks Cultura Animi. Dit gebonden hardcover deeltje bevat de tekst van de Nexus-lezing van Margaret Atwood, een essay van Nobelprijswinnaar Wole Soyinka en de Nexus-lezing van Ai Weiwei: drie prachtige teksten, over mensenrechten, het kwaad en de verantwoordelijkheid van de kunstenaar.

Deze publicatie werd niet alleen verstuurd naar de 16 'supporters' in het buitenland, maar ook naar de 12 leden die geen Nederlands lezen. Daarnaast werd het de bestseller van 2019 in de losse verkoop via de webwinkel.

ONLINE PUBLICATIES EN SOCIAL MEDIA

Dit jaar werd het online Nexus-archief aangevuld met een twintigtal essays. Zo lazen Nexus-leden na de grote brand in de Notre-Dame een prachtige bespiegeling over de kathedraal van niemand minder dan Marcel Proust. Rond de leiderschapsverkiezingen van de Britse Tories publiceerden we een stuk van kandidaat Rory Stewart. Toen Stefan Hertmans in september de prestigieuze Constantijn Huygens-prijs won, konden wij zijn diepzinnige beschouwing *Antigone* online publiceren. In totaal verstuurden we nu 33 nieuwsbrieven met persoonlijke aanbevelingen naar zo'n 700 ontvangers.

Ook voor de Nexus Leestafel was 2019 een goed jaar: er verschenen liefst 26 besprekingen, van klassiekers van Foucault, Boëthius, Dostojevski en Pessoa, en van hedendaagse titels over het nut van literatuur, het kwaad en het populisme. Bij elkaar trokken de stukken een goede 13.000 bezoekers naar de site en werden er 47 boeken verkocht via het partnerprogramma met Athenaeum Boekhandel

Groot succes in 2019 was het YouTube-kanaal TheNexusInstitute, dat groeide van nog geen 5.000 geabonneerden begin 2019 naar maar liefst 12.000 geabonneerden eind 2019. Twee uploads zorgden hiervoor: het debat tussen Bernard-Henri Lévy en Aleksandr Dugin op het jubileumsymposium dat integraal op het kanaal werd gepubliceerd en dat door de beide heren tot in alle uithoeken van de wereld werd verspreid, en het filmpje 'Is Christianity a Force for Evil' met opnames van de Nexus-conferentie 2018, dat in februari 2019 werd geupload en eind 2019 al de 400.000 kijkers van over de hele wereld had bereikt.

NEXUS CONNECT

Connect-leesgroep

De leesgroep van Connect trapte dit jaar af met een onbetwiste klassieker: *De broers Karamazov* van Fjodor Dostojevski. In het bekende schrijvershol café Scheltema in Amsterdam dook een handjevol Connect-leden in de mythe van de grootinquisiteur, de levenshouding van de verschillende personages en de schrijfstijl van Dostojevski.

De tweede bijeenkomst van de leesgroep was op 14 september, het weekend voor het Nexus-symposium, dus kon het niet anders dan gaan over de 'founding novel' van het Nexus Instituut: *De Toverberg* van Thomas Mann. Een paar bekende en enkele nieuwe deelnemers discussieerden levendig over de ontwikkeling van hoofdpersoon Hans Castorp.

Op 2 november kwam dezelfde groep deelnemers bijeen voor een kortere, maar bepaald niet minder bekende literaire klassieker: *Candide* van Voltaire. Wederom was het een vrolijke en levendige discussie, ditmaal over de vele mogelijke interpretaties van de soms cryptische gebeurtenissen in het verhaal en de vraag waar deze filosofische vertelling om draait: vanwaar het kwaad?

Essaywedstrijd *Hans Castorp in onze tijd*

In aanloop naar het Nexus-symposium over *De Toverberg* organiseerde Connect dit jaar een essaywedstrijd omtrent deze roman. De opdracht was in de huid van Hans Castorp te kruipen en een antwoord te geven op de vragen waarmee hij wordt geconfronteerd: welke gebeurtenissen en keuzes hebben jou gevormd? Van wie heb je veel geleerd? Hoe zie je de maatschappij waarin je leeft? Roel Meijvis won met zijn essay 'Mijn Toverberg' een boekenset met klassiekers en publicatie op de Nexus-site. Rebecca van Raamsdonk kreeg een eervolle vermelding voor haar essay.

Meet & greets

Tijdens het Nexus-symposium 2019 was Pamela Paul, boekenchef van de New York Times, de gast bij de meet & greet. In de vipruimte van de Nationale Opera discussieerde ze met de aanwezige Connect-leden over het nut van literatuur lezen, de specifieke werking en waarde van romans en de manieren waarop kinderen een liefde voor literatuur kunnen ontwikkelen.

In het decor van Wagners *Die Walküre* was hoogleraar politieke filosofie en operaliefhebber Mitchell Cohen de gast bij de meet & greet tijdens de Nexus-conferentie. Precies 30 jaar na de val van de Berlijnse Muur, een gebeurtenis die Cohen als journalist versloeg vanuit Oost-Berlijn, deelde hij zijn ervaringen van toen.

PUBLICITEIT NEXUS INSTITUUT 2019

Nexus-conferentie 2018 'The Battle Between Good and Evil'

'Goede mensen zijn interessanter dan slechte'.

Interview met Marilynne Robinson in *Trouw*, 12 januari 2019, door Stevo Akkerman.

'[Robinson is] de auteur van beschouwend proza dat – in de woorden van haar bewonderaar Barack Obama – “de waarden reflecteert die ten grondslag liggen aan onze gemeenschappen, gezinnen en democratie”. Puttend uit de traditie van de protestantse grondleggers van Amerika laat ze haar licht schijnen over de grote vragen van het leven, en zo kwam het dat ze onlangs in Amsterdam de openingsrede hield op de Nexus-conferentie over 'De strijd tussen goed en kwaad'. [...]

“Het kwaad komt wat mij betreft neer op de onderwaardering van de mens. Als je uitgaat van het Renaissance-perspectief – zoals Johannes Calvijn deed, en de Amerikaanse puritein Jonathan Edwards – dan is de mens een prachtig en briljant schepsel. En dat maakt goedheid mogelijk. Als je deze dimensie negeert, dan open je de weg naar misbruik, exploitatie, moord en doodslag en de hele rest.”

Nexus-lezing 2019 'The Responsibility of an Artist'

'Chinezen zijn diep doorgedrongen in het Westen'.

Interview met Ai Weiwei in *NRC Handelsblad*, 18 mei 2019, door Juurd Eijsvogel.

'De Chinese activist en kunstenaar Ai Weiwei woont in Berlijn, maar gaat verhuizen naar de VS. Een gesprek over Angela Merkel, China en zijn steeds politieker wordende kunst. “Als ik hier heel gelukkig was, zou ik niet weggaan.” Volgende week houdt hij de Nexus-lezing.

“Kunst is geen programma, maar een methode. Een manier om te ontdekken wie je bent. Je plaatst jezelf eerlijk in een uitdagende situatie, en zoekt naar een taal om dat uit te drukken. De bedoeling is om een succesvolle vorm van communicatie op te zetten. Doet een kunstenaar dat niet, dan wordt het meditatie van een boeddhistische ziel. Maar die ziel moet geconfronteerd worden met onze moderne tijd.”

Nexus-symposium 2019 'The Magic Mountain Revisited'

'De boekenberg'.

Interview met Pamela Paul in *VPRO Gids*, 14 september 2019, door Katja de Bruin.

<https://www.vpro.nl/boeken/artikelen/vpro-gids/2019/september/DeBoekenberg.html>

'In het mondiale boekenlandschap is het Pamela Paul die helemaal alleen op de top van de Toverberg staat. Zij is namelijk de hoofdredacteur van *The New York Times Book Review*, wereldwijd het meest gezaghebbende orgaan op het gebied van recensies. Een bespreking in de NYT Book Review is iets waar elke schrijver van droomt... De eerste editie van de Book Review stond op 10 oktober 1896 in de krant. Pamela Paul geeft dus leiding aan een instituut met enorme cultuurhistorische waarde. Wekelijks worden er tussen de 750 en duizend boeken op de redactie bezorgd. Paul bepaalt, in samenspraak met haar redactie, welke boeken er besproken worden en door wie. Zelf is ze al haar leven lang lettervreter par excellence. In *My Life With Bob* beschrijft ze haar lezersleven vanaf *The Pocket Book*, het

allereerste boekje dat ze van haar ouders kreeg, tot *De Toverberg* van Thomas Mann, een schrijver voor wie ze een grote liefde koestert.

Die liefde zal de reden zijn dat ze een van de sprekers is op het grote jubileumsymposium van het Nexus Instituut, dat als thema “The Magic Mountain” meekreeg. In *My Life With Bob* is een van de hoofdstukken vernoemd naar Manns klassieker. Paul vertelt hoe ze met haar eerste echtgenoot discussies over het boek voerde die net zo hoog opliepen als die tussen Settembrini en Naphta. Ze lazen hetzelfde boek maar verschilden ten diepste van mening over wat ze lazen: hij de cultuurpessimist die zijn gelijk bevestigd zag, zij de optimist die zich juist gesterkt voelde.’

‘Het verhaal van twee Toverbergen’.

Artikel over vertalingen van *Der Zauberberg*, Karakters, 12 september 2019, door Thomas Heij.

<https://karakters.nu/kader-thomas-mann-toverberg/>

“‘Pé is dood & dat is kut”, schreef Herman Brood nadat Petrus Hermandus Hubertus (Pé) Hawinkels in 1977 was bezweken aan een hartaanval. In de jaren ervoor had Hawinkels liedteksten voor Brood geschreven, maar hij was ook bekend om zijn gedichten, columns en vertalingen van literaire en filosofische werken. Sophocles, Shakespeare, Sontag en Duitsers als Nietzsche, Herman Hesse en Thomas Mann. Hij werd slechts 34 jaar, maar groeide uit van een “schrijfnomez” tot een cultheld die nog steeds wordt bewonderd, ook door vakgenoten.

Toch waren de meningen over Hawinkels’ vertaalkunsten behoorlijk verdeeld toen in 1975 zijn vertaling van *De Toverberg* van Thomas Mann verscheen. Er ontstond zelfs een heuse rel rond de meest prestigieuze vertaalprijz van Nederland. [...].’

Kader: ‘Meer te weten komen over *De Toverberg*? Ga dan op 21 september naar het door Nexus georganiseerde symposium ‘The Magic Mountain Revisited’.’

‘Lezen als wapen tegen Doegin’.

Column Michel Krielaars in *NRC Handelsblad*, 26 september 2019.

<https://www.nrc.nl/nieuws/2019/09/26/lezen-als-wapen-tegen-doegin-a3974738>

‘Even was het alsof Settembrini en Naphta uit Thomas Manns *Der Zauberberg* uit het graf waren herrezen. Op het symposium *The Magic Mountain Revisited* van het Nexus Instituut stonden ze afgelopen zaterdag opnieuw tegenover elkaar. De rol van Settembrini, de humanistische verdediger van de Verlichting en de democratie, werd vertolkt door de Franse filosoof Bernard-Henri Lévy. Naphta, de anti-Verlichtingsdenker en tegenstander van het humanistisch individualisme, door de Russische filosoof Aleksandr Doegin. In een spannend debat van anderhalf uur hielden zij het publiek in de zaal van de Nationale Opera in Amsterdam een spiegel voor waarmee ze aan de hand van de discussie tussen die onvergetelijke romanpersonages lieten zien hoezeer het zieke Europa van tegenwoordig lijkt op dat van de jaren voorafgaand aan de Eerste Wereldoorlog, die Thomas Mann als decor voor zijn roman koos.’

‘Niet Doegin, maar Lévy was de racist’.

Column Floor Rusman in *NRC Handelsblad*, 26 september 2019.

<https://www.nrc.nl/nieuws/2019/09/26/niet-doegin-maar-levy-was-de-racist-a3974649>

“‘Het debat van de eeuw” zou het worden, althans volgens het Nexus Instituut zelf, dus daar moest ik bij zijn. Afgelopen zaterdagochtend ging de Franse intellectueel Bernard-Henri Lévy op het Nexus-symposium in debat met de Russische conservatieve denker Aleksandr Doegin over het liberalisme: Lévy voor, Doegin tegen.

[...]

Toen verraste Doegin mij met een originele *move*: niet hijzelf, maar Lévy was de racist! De Fransman maakte zich volgens Doegin schuldig aan ‘*civilizational racism*’, oftewel het geloof dat iedereen die de westerse waarden afwijst per definitie slecht is. Globalisering, zei Doegin, is “de projectie van westerse waarden, kapitalisme, mensenrechten en hedonisme op de rest van de wereld”, in plaats van een zoektocht naar wat waardevol is in verschillende culturen.’

‘BHL-Douguine: un débat qui fait date’

Emily Hamilton, *La règle du jeu*, 22 september 2019.

<https://laregledujeu.org/2019/09/22/35185/douguine-bhl-un-debat-qui-fait-date/>

‘Ce Samedi 20 septembre 2019, avait lieu à Amsterdam un événement rare et mémorable: le directeur de La Règle du Jeu, Bernard-Henri Lévy, débattait avec Alexandre Douguine dans la grande salle de l’Opéra national.

Alexandre Douguine, rappelons-le, est un personnage sulfureux, très controversé et considéré comme l’un des inspireurs principaux de Vladimir Poutine. C’est un philosophe d’extrême-droite, certains disent même fasciste, dont les auteurs de référence sont Carl Schmitt, Karl Haushofer, Oswald Spengler, et autres théoriciens qui influenceront le national-socialisme.

Bernard-Henri Lévy et Douguine se faisaient face sur la grande scène de l’Opéra, devant le millier de personnes qui avaient répondu à l’appel de Rob Riemen et son Nexus Institute.’

‘Het is het Westen tegen de rest. Ik kom op voor de rest’.

Interview met Aleksandr Dugin in *De Standaard*, 26 oktober 2019, door Marnix Verplancke.

<https://www.demorgen.be/nieuws/het-is-het-westen-tegen-de-rest-ik-kom-op-voor-de-rest-aleksandr-doegin-de-gevaarlijkste-filosoof-ter-wereld~b21f1adb/>

‘Doegin was in Amsterdam op uitnodiging van Nexus... Naar aanleiding van haar 25-jarig bestaan hield deze vereniging een symposium waarin de Russische filosoof in discussie ging met zijn Franse collega Bernard-Henri Lévy.

Zoals te verwachten viel, was Doegin met zijn uitgesproken antiliberale ideeën de underdog, maar een wandelingetje door het park werd het voor Lévy nu ook weer niet. Toen de Rus vraagtekens zette bij de universaliteit van het liberale gedachtegoed, kreeg hij bijvoorbeeld spontaan een luid applaus.’

‘Toveren met taal doe je hoog op de berg’.

Blog, 14 november 2019, door Jelle Jeensma.

<https://www.jeensma.com/film-en-literatuur/toveren-met-taal-doe-je-hoog-op-de-berg/>

‘Met *The Magic Mountain Revisited*, het recente jubileumsymposium van Nexus, werd de wereld van een eeuw geleden in herinnering gebracht. De Eerste Wereldoorlog leidde tot een diepe culturele crisis in het Interbellum. Literaire creativiteit werd gestimuleerd door de tragedie van deze oorlog.

Vijfentwintig jaar geleden werd door Rob Riemen het Nexus Instituut opgericht. In Nederland wordt over dit debatforum nogal eens laatdunkend gesproken, al gaven in het afgelopen kwart eeuw veel vooraanstaande intellectuelen, politici en kunstenaars van over de hele wereld acte de présence. De kritiek is dat er hoogdravende debatten worden gevoerd over universele waarden – losgezongen van de alledaagse realiteit. Als regelmatig bezoeker van de Nexus-bijeenkomsten deel ik die kritiek niet.

Het is vaak een genot om naar mensen te luisteren die met esprit over een onderwerp kunnen uitwijken. Op zo'n moment bedenk je dat dit in ons land weinig voorkomt.'

Nexus-conferentie 2019 'The Ring'

'AI-beschaving kent geen kwaliteit, alleen kwantiteit'.

Aankondiging Nexus-conferentie op www.fondsnieuws.nl, 28 oktober 2019.

<https://www.fondsnieuws.nl/nieuws/ai-beschaving-kent-alleen-kwantiteit-geen-kwaliteit>

'Nu de wereld van een tijdperk van veranderingen naar een verandering van tijdperk gaat, groeit het wantrouwen tegen de elites: democratie is niet vanzelfsprekend, autoritaire regimes winnen aan populariteit. Reden voor vooraanstaande schrijvers, bankiers, beleggers en wetenschappers om in Amsterdam naar antwoorden te komen zoeken.

'What Will Rule the World?' is het thema dat op 10 november bediscussieerd wordt tijdens de Nexus Conference, genoemd naar het gelijknamige Nexus Instituut dat 25 jaar geleden is opgericht door Rob Riemen en inmiddels één van de belangrijkste Europese instituties is en zich inzet voor het behoud en de versterking van het Europese humanisme.'

'Götterdämmerung. Wie of wat gaat ons regeren?'

Dossier Nexus-conferentie, *360 Magazine* no. 168, 31 oktober 2019.

'Op de jaarlijkse Nexus-conferentie filosoferen de groten der aarde verder waar Richard Wagner het doek liet vallen aan het slot van zijn beroemde operavierluik *Der Ring des Nibelungen*. Walhalla brandt. De oude wereld waarin geld en macht alles domineren en corrumperen maakt plaats voor een nieuwe. Hoe die eruit gaat zien en voor welke waarden gestreden moet worden, was in 1874 Wagners vraag. En nu de onze. 360 selecteerde in samenwerking met het Nexus Instituut vijf artikelen van sprekers op de conferentie die een poging doen in kaart te brengen waar we vandaan komen en waar we in deze *Götterdämmerung* naar toe drijven.'

Met artikelen van Eric Li, Peter Frankopan, Sima Samar, Alexander Schimmelbusch en Ben Goertzel.

'Trump borduurt voort op beleid van Obama'.

Interview met admiraal Michael Mullen in *NRC Handelsblad*, 1 november 2019, door Bas Blokker.

<https://www.nrc.nl/nieuws/2019/11/01/trump-borduurt-voort-op-beleid-van-obama-a3978916>

'Mike Mullen was de hoogste militair onder Obama. Die president begon met wat Trump nu versterkt voortzet: het terugtrekken van Amerikaanse militairen. "Het resultaat is niet al te best."

[...]

Michael Mullen... was sinds twee jaar de hoogste commandant van de Amerikaanse zeemacht toen hij in 2007 voorzitter van de gezamenlijke defensiestaf werd. In de vier jaar dat hij deze hoogste militaire positie bekleedde, was hij onder meer verantwoordelijk voor het afschaffen van de '*don't ask, don't tell*-regel'. Die regel was door president Clinton in 1994 ingevoerd en verbood getreiter van niet-heteroseksuele militairen, maar verbood ook openlijk homoseksuele of transseksuele mensen in dienst te gaan. Vanaf 2011 konden ze wel militair worden. Sinds zijn pensionering in 2011 is Mullen adviseur en gastdocent bij diverse onderwijsinstellingen.

De Amerikaanse oud-admiraal Michael Mullen spreekt op 10 november tijdens de jaarlijkse Nexus-conferentie in Amsterdam, met als thema *The Ring or What will rule the world?* – over macht, geld, kunst en liefde.’

‘Chinese investeerder: “Westerse media zijn extreem bevooroordeeld”’.

Interview met Eric Li in *NRC Handelsblad*, 4 november 2019, door Garrie van Pinxteren.

<https://www.nrc.nl/nieuws/2019/11/04/chinese-investeerder-westerse-media-zijn-extreem-bevooroordeeld-a3979114>

‘We zijn in een of twee generaties van arm agrarisch land uitgegroeid tot grootmacht. De opkomst van andere grootmachten, van het Atheense rijk tot het moderne Duitsland en Japan, ging altijd vergezeld met enorm veel bloedvergieten en geweld, kolonisatie, onderwerping van volkeren en slavernij.

De opkomst van China is grootschaliger, en is anders verlopen dan die van alle andere opkomende landen. Maar we zijn geen enkel land binnengevallen en we hebben geen schot gelost. Daar moeten we naar kijken als we China’s gedrag voor de toekomst willen voorspellen.’

‘Wees niet bang: China wil de wereld helemaal niet domineren’.

Bespreking van de conferentie in *de Volkskrant*, 12 november 2019, door Wim Bossema.

<https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/wees-niet-bang-china-wil-de-wereld-helemaal-niet-domineren~b2bbdd10/>

‘Het Nexus Instituut vierde het 25-jarige bestaan onder leiding van Rob Riemen met een veelzijdig debat over de aftakeling van het Westen.

[...]

De macht in de wereld verschuift... De onenigheid tussen Europa en de VS rond Syrië speelt twee andere machten op het wereldtoneel in de kaart: Rusland en China. Verschuift de macht hun kant op? Dit was de brandende kwestie in een rondetafelgesprek op de Nexus-conferentie zondag in Amsterdam.’

‘Deborah Voigt begint een nieuw hoofdstuk’.

Interview met Deborah Voigt, *operamagazine.nl*, 13 november 2019, door François van den Anker.

‘Dankzij de Live in HD-vertoningen in de bioscoop hoorde en zag het operapubliek overal ter wereld de grote rollen van sopraan Deborah Voigt, zoals Cassandre in *Les Troyens*, Isolde in *Tristan und Isolde* en Minnie in *La fanciulla del West*. Haar Brünnhilde in *Der Ring des Nibelungen* van Robert Lepage was een hoogtepunt. De dvd-box van de serie werd bekroond met een Grammy Award.

De presentatie van de Live in HD-evenementen werd door Met-directeur Peter Gelb vanaf het begin in handen gelegd van bekende operasolisten, die zich niet altijd even vaardig toonden. Deborah Voigt bleek geknipt voor die rol. Ze zat niet verkrampd vast aan de autocue en deed met humor, lichtheid en veel kennis van het vak de spontane interviews met de solisten, die – al dan niet zojuist gestorven op de Bühne – in de coulissen haar vragen beantwoordden.

Die lichtheid en humor brengt ze ook mee naar de bibliotheek van een hotel aan een Amsterdamse gracht, waar ze zich op een vroege maandagochtend verontschuldigt voor wat vermoeidheid, veroorzaakt door een jetlag en een intensieve conferentiedag van het Nexus Instituut in Nationale Opera & Ballet.’

The New Jerusalem

'Art et Contreculture'.

Luxemburger Wort, 11 juli 2019.

'C'est dans l'introduction à un opusculé édité par le renommé Institut Nexus, qui face aux nouveaux dangers d'un retour du fascisme dans toutes ses formes politiques et idéologiques, cherche à promouvoir la réflexion individuelle, la culture européenne et les valeurs universelles, que son fondateur et directeur, le philosophe néerlandais Rob Riemen, pose la question de la contreculture, mais aussi de la passion de l'art, et c'est tout logiquement au personnage et à la personnalité de l'artiste accomplie Patti Smith, chanteuse, écrivaine, poétesse, photographe..., qu'il aboutit.'

Nexus 80

'Ben Ferencz (99), de aanklager die geen tijd heeft om dood te gaan'.

Interview met Benjamin Ferencz, *De Volkskrant*, 4 mei, door Colin van Heezik.

<https://www.volkskrant.nl/mensen/ben-ferencz-99-de-aanklager-die-geen-tijd-heeft-om-dood-te-gaan~b854282f/>

'Als onderzoeker van oorlogsmisdaden bezocht Ben Ferencz concentratiekampen. Deze 'blik in de hel' bepaalde de rest van zijn leven. Zijn inzet en eigenwijsheid hielpen het internationaal recht vooruit. Ferencz is de enige nog levende aanklager van de Neurenbergprocessen en werkt nog elke dag.

[...]

In het Nederlandse tijdschrift Nexus vergeleek u president Trump met generaal Ohlendorf, een van de 22 nazi's die u in Neurenberg berechtte. Waarom?

"Toen Trump zijn eerste toespraak hield voor de VN, zei hij over Noord-Korea: 'Als jullie ons bedreigen, zullen we jullie volledig vernietigen: we will totally destroy you.' Ik dacht: ben je gek geworden? Hoe vernietig je een totaal land en zijn volk? Dat is wat de Duitsers met de Joden deden. Gooi je er een atoombom op? Waar heb je het over? Ik dacht aan Ohlendorf, die we in Neurenberg ter dood veroordeeld hebben. We hebben hem opgehangen voor wat Trump dreigde te doen met Noord-Korea. Ik zag Trump en ik dacht: you're Ohlendorf!"

Nexus algemeen

Bezing het verminkte continent

Interview Adam Zagajewski, *De Groene Amsterdammer*, 17 april 2019, Jan Postma

<https://www.groene.nl/artikel/bezing-het-verminkte-continent>

'In 2004 gaf Adam Zagajewski in Rotterdam een lezing tijdens de Nexus-conferentie. Hij sprak onder meer over de noodzaak om te blijven nadenken over Europa, al was het maar om te voorkomen dat het zou wegteren totdat er niets anders zou overblijven dan een gigantisch winkelcentrum. 'We kampen nu met het grotere probleem van de populistische bewegingen die overal de kop op steken', zegt hij nu. 'Het is een buitengewoon vreemd fenomeen. In Polen hangt het bijvoorbeeld samen met een soort pre-fascistische mentaliteit. Het valt niet volledig te verklaren uit economische motieven, er is sprake van ressentiment. En de illusie dat het land zonder een elite af zou kunnen is wijdverbreid. Totale *bullshit* natuurlijk. Maar we zien het in Polen, in Italië, in Hongarije. Dit is zonder enige twijfel de grootste bedreiging.'

‘Nexus in nood’

Interview met Rob Riemen in *VPRO Gids*, 14 september 2019, door Hans van Wetering.

<https://www.vpro.nl/lees/gids/2019/Nexus-in-nood.html>

‘Het Nexus Instituut houdt op 21 september een jubileumsymposium in Amsterdam. De sprekers zijn filosofen, kunstenaars, wetenschappers en politici van naam. Nexus-directeur Rob Riemen: “Beschaving is een flinterdun goedje.”

[...]

Een discussie die Nexus al 25 jaar beoogt te faciliteren. En ze kunnen bijna iedereen krijgen, lijkt het wel. Het achterliggende idee dat er zoiets als een Europees humanisme bestaat, spreekt aan, zegt Riemen, “en we gaan altijd eerst bij mensen langs, een hapje eten.” Soms ook loopt het mis. Houellebecq – bepaald geen geestverwant, “maar je moet gehoor geven aan een tegengeluid” – werd niets: “die man is altijd dronken.” Peter Sloterdijk weigerde Engels te praten.’

‘Alle ellende begint bij de intellectuelen’

Interview met Rob Riemen in *Knack*, 18 september 2019, door Simon Demeulemeester en Han Renard.

‘De kern van het probleem is dat we het verhaal zijn kwijtgeraakt. Het verhaal dat nu dom genoeg ‘populisme’ wordt genoemd maar meestal een ordinaire vorm van fascisme is, is een heel gemakkelijk verhaal: “We moeten terug naar vroeger! Het ligt aan die andere mensen! Als iedereen nou maar rijk wordt!” Elke randdebiel kan en wil dat verhaal maar al te graag begrijpen. Het Europese humanisme is veel complexer en ook veel genuanceerder. Als zelfs de intellectuelen niet meer de moeite doen om het te cultiveren en uit te dragen, dan wordt het voor politici wel heel erg lastig om zo’n politiek te implementeren.

En wat vond president Macron daarvan?

Riemen: Hij snapt dat. En hij snapt ook dat we het nooit zullen redden als we niet nú overal in Europa plekken zaaien waar mensen ervaren wat het betekent om Europeaan te zijn. Hoe kun je van mensen verwachten dat ze zich met Europa identificeren wanneer ze het nergens kunnen ervaren?’

‘Alles wat de economie niet dient is elitair of een hobby’.

Profiel Nexus Instituut in *NRC Handelsblad*, 12 november 2019, door Floor Rusman.

<https://www.nrc.nl/nieuws/2019/11/08/alles-wat-de-economie-niet-dient-is-elitair-of-een-hobby-a3979686>

‘In gesprek met Rob Riemen gaat het binnen zes minuten over Menno ter Braak, na acht minuten over Thomas Mann, drie minuten later over Nietzsche en komt in minuut dertien Rilke ter sprake... Ondanks zijn enthousiasme heeft Riemen, een lange vijftiger met klein brilletje en tweed jasje, ook de pest in. “De humaniora zitten in de knel. Nietzsche zei het al ... al het onderwijs zal gereduceerd worden tot wat goed is voor de economie. Het is 150 jaar later en alles wat de economie niet dient, is elitair of een hobby.”

Met zijn Nexus Instituut, dat symposia organiseert voor de intellectuele 1 procent, probeert hij al 25 jaar dit ‘culturele analfabetisme’ te compenseren. De lezingen en symposia van Nexus gaan over ‘kunstzinnige, levensbeschouwelijke en cultuurfilosofische’ thema’s, met een nadruk op grote namen uit de negentiende en begin twintigste eeuw. Er verschijnen opvallend veel internationale

beroemdheden, zoals Francis Fukuyama, Amartya Sen, György Konrád en Margaret Atwood. Gewoonlijk komen er honderden, soms zelfs duizend mensen op af, over het algemeen belegen hoogopgeleiden.'

'Steun het nadenken'.

Column Marjoleine de Vos, *NRC Handelsblad*, 25 november 2019

'Dus dat ik zat te toeteren boven het stuk over het Nexus Instituut dat grote moeite heeft om subsidie te vinden, dat is niets om van op te kijken (*'Elitair' eendje in de bijt is op zoek naar geld*, 12/11). Een hoogleraar economie die vindt dat het Instituut geen 'meerwaarde' zou hebben. De gemeente Amsterdam die Nexus een poos subsidieerde maar dan toch ook vindt dat "de economische meerwaarde [...] onvoldoende duidelijk is".

Jawel hoor. Er is maar één soort meerwaarde en die is economisch. Stelletje platvissen! Dat Instituut bestaat uit meer waarde, het *is* meerwaarde! Alleen nu juist *níét* economisch nee!